

YUQORI SINIF O‘QUVCHILARINI KASB-HUNARGA YO‘NALTIRISHNING INNOVATSION USUL VA METODLARI

Kudiyarova Svetlana Kadirbergenovna

Qoraqalpog'iston Respublikasi Nukus shahar 9- maktabi psixologi

Annotatsiya: Ushbu maqolada yuqori sinf o‘quvchilarini kasb-hunarga yo‘naltirishning innovatsion usul va metodlari tahlil qilinadi. Kasb tanlash jarayonida o‘quvchilarning shaxsiy qiziqishlari, qobiliyatlari, psixologik xususiyatlari va motivatsiyasining o‘rni yoritilgan. Shuningdek, zamonaviy ta’lim texnologiyalari, raqamli platformalar, kasbiy diagnostika testlari, interaktiv treninglar va loyihaviy ta’lim kabi innovatsion yondashuvlarning kasbga yo‘naltirish samaradorligini oshirishdagi ahamiyati ochib berilgan. Maqolada yuqori sinf o‘quvchilarining ongli kasb tanlashini ta’minlash, ularning kasbiy o‘zini anglashini rivojlantirish hamda zamonaviy mehnat bozoriga mos kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilgan samarali metodlar tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: kasb-hunarga yo‘naltirish, yuqori sinf o‘quvchilari, innovatsion metodlar, kasb tanlash, motivatsiya, qobiliyat, shaxsiy rivojlanish, kasbiy diagnostika, raqamli ta’lim, interaktiv metodlar, treninglar, loyihaviy ta’lim, kompetensiya, mehnat bozori, kasbiy o‘zini anglash, pedagogik yondashuv.

Kirish

Bugungi kunda ta’lim tizimining eng muhim vazifalaridan biri yuqori sinf o‘quvchilarini ongli ravishda kasb tanlashga yo‘naltirish hisoblanadi. Chunki kasb tanlash inson hayotida hal qiluvchi bosqichlardan biri bo‘lib, uning kelajakdagi ijtimoiy mavqei, moddiy farovonligi va shaxsiy rivojlanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli o‘quvchilarning qiziqishlari, qobiliyatlari va individual

xususiyatlarini hisobga olgan holda ularni to'g'ri kasbga yo'naltirish dolzarb pedagogik va psixologik masala hisoblanadi.

Zamonaviy jamiyatda mehnat bozori tez o'zgarib bormoqda, yangi kasblar paydo bo'lmoqda va mavjud kasblar mazmuni yangilanmoqda. Bunday sharoitda o'quvchilardan nafaqat an'anaviy bilimlarni egallash, balki moslashuvchanlik, mustaqil qaror qabul qilish va o'z kelajagini ongli rejalashtirish kabi ko'nikmalar ham talab etiladi. Shu sababli kasbga yo'naltirish jarayonida innovatsion usul va metodlardan foydalanish alohida ahamiyat kasb etadi.

Kasb-hunarga yo'naltirishning innovatsion yondashuvlari o'quvchilarning kasbiy qiziqishlarini aniqlash, ularning shaxsiy imkoniyatlarini baholash hamda mehnat faoliyatiga tayyorgarligini oshirishga xizmat qiladi. Raqamli texnologiyalar, psixologik testlar, interaktiv platformalar, treninglar va loyihaviy ta'lim kabi zamonaviy vositalar o'quvchilarning kasb tanlash jarayonini yanada samarali va aniq qilish imkonini beradi. Kasb tanlash jarayonida o'quvchilarning motivatsiyasi, qiziqishlari va shaxsiy xususiyatlari muhim rol o'ynaydi. Agar o'quvchi o'z qobiliyatlariga mos kasbni tanlasa, u o'z faoliyatida yuqori natijalarga erishadi va kasbiy qoniqish hissini his etadi. Aksincha, noto'g'ri tanlangan kasb kelajakda qiyinchiliklar va qoniqmaslik holatlariga olib kelishi mumkin. Shuningdek, kasbga yo'naltirish jarayonida oila, maktab va ijtimoiy muhitning ta'siri ham katta ahamiyatga ega. Ota-onalar va pedagoglar o'quvchilarga to'g'ri yo'l-yo'riq ko'rsatishi, ularni qo'llab-quvvatlashi va mustaqil qaror qabul qilishga undashi lozim. Bu esa o'quvchilarning kasbiy o'zini anglash jarayonini mustahkamlaydi.

Asosiy qism

Yuqori sinf o'quvchilarini kasb-hunarga yo'naltirish jarayoni ularning shaxsiy xususiyatlari, qiziqishlari, qobiliyatlari va psixologik holatini chuqur o'rganishga asoslanadi. Bu jarayon nafaqat ma'lumot berish, balki o'quvchilarda kasbiy o'zini

anglashni shakllantirish, ongli qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish va kelajak kasbini to‘g‘ri tanlashga yordam berishni ham o‘z ichiga oladi. Shu sababli kasbga yo‘naltirishda innovatsion usul va metodlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Innovatsion yondashuvlardan biri sifatida raqamli texnologiyalar va onlayn platformalardan foydalanish keng tarqalmoqda. Kasbiy yo‘nalishlarni aniqlashga mo‘ljallangan testlar, interaktiv so‘rovnomalar va virtual maslahat platformalari o‘quvchilarga o‘z qobiliyatlarini aniqlash imkonini beradi. Bunday tizimlar o‘quvchilarning qiziqishlari va psixologik xususiyatlarini tahlil qilib, ularga mos kasblar bo‘yicha tavsiyalar beradi. Bu esa kasb tanlash jarayonini yanada aniq va samarali qiladi. Kasbga yo‘naltirishda psixologik diagnostika muhim o‘rin tutadi. Shaxsning temperament turi, qobiliyatlari, intellektual darajasi va motivatsiyasi maxsus testlar va suhbatlar orqali aniqlanadi. Bu ma’lumotlar asosida o‘quvchiga mos kasbiy yo‘nalishlar tavsiya etiladi. Psixologik yondashuv o‘quvchining o‘zini yaxshiroq anglashiga yordam beradi va noto‘g‘ri kasb tanlash xavfini kamaytiradi.

Interaktiv metodlar ham kasbga yo‘naltirish jarayonining samaradorligini oshiradi. “Aqliy hujum”, guruhviy muhokamalar, debatlar va rolli o‘yinlar orqali o‘quvchilar turli kasblar haqida chuqurroq tasavvurga ega bo‘ladilar. Masalan, rolli o‘yinlar orqali ular turli kasb vakillari rolini bajarib, o‘sha kasbning ijobiy va salbiy jihatlarini tushunib yetadilar. Bu esa kasb tanlashda ongli yondashuvni shakllantiradi. Loyihaviy ta’lim ham innovatsion metodlardan biri sifatida muhim ahamiyatga ega. O‘quvchilar ma’lum bir kasb yoki soha bo‘yicha kichik loyihalar ustida ishlash orqali amaliy ko‘nikmalarni egallaydilar. Bu jarayon ularda mas’uliyat, ijodkorlik, jamoada ishlash va muammoni hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Natijada o‘quvchilar kasbiy faoliyatga yaqin muhitda o‘zlarini sinab ko‘rish imkoniga ega bo‘ladilar.

Kasbga yo‘naltirishda motivatsiyaning o‘rni ham juda muhimdir. O‘quvchilarning kasbga bo‘lgan qiziqishi va ichki motivatsiyasi ularning tanloviga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Motivatsiyani oshirish uchun muvaffaqiyatli kasb vakillari bilan uchrashuvlar, seminarlar va “ochiq eshiklar kuni” tadbirlari tashkil etiladi. Bunday tadbirlar o‘quvchilarda real hayot tajribasini shakllantiradi va ularni to‘g‘ri qaror qabul qilishga undaydi. Shuningdek, oila va ijtimoiy muhitning ta’siri ham kasb tanlash jarayonida muhim rol o‘ynaydi. Ota-onalar farzandining qiziqishlarini qo‘llab-quvvatlashi, unga bosim o‘tkazmasdan mustaqil qaror qabul qilishiga yordam berishi lozim. Pedagoglar esa o‘quvchilarga yo‘l-yo‘riq ko‘rsatib, ularning qobiliyatlarini to‘g‘ri yo‘naltirishga xizmat qiladi. Umuman olganda, kasb-hunarga yo‘naltirishning innovatsion usul va metodlari o‘quvchilarning kasbiy o‘zini anglashini rivojlantirish, to‘g‘ri kasb tanlashini ta’minlash va mehnat bozoriga tayyor raqobatbardosh mutaxassislar tayyorlashga xizmat qiladi. Ushbu metodlarning uyg‘un qo‘llanilishi kasb tanlash jarayonining samaradorligini oshiradi va yoshlarning kelajakdagi muvaffaqiyatini ta’minlaydi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, yuqori sinf o‘quvchilarini kasb-hunarga yo‘naltirish jarayoni ularning kelajakdagi hayoti, kasbiy muvaffaqiyati va shaxsiy rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Zamonaviy ta’lim tizimida ushbu jarayonni samarali tashkil etish uchun innovatsion usul va metodlardan foydalanish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, raqamli texnologiyalar, psixologik diagnostika, interaktiv metodlar, loyihaviy ta’lim hamda motivatsiyani oshirishga qaratilgan tadbirlar o‘quvchilarning kasb tanlash jarayonini ancha ongli va asosli bo‘lishiga yordam beradi. Bu yondashuvlar o‘quvchilarda o‘z qobiliyatlarini to‘g‘ri baholash, qiziqishlarini aniqlash va kelajak kasbini maqsadli tanlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Shuningdek, kasbga yo‘naltirishda oila, maktab va pedagoglarning hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Ularning o‘zaro

uyg'un faoliyati o'quvchilarning to'g'ri qaror qabul qilishiga, kasbiy o'zini anglash jarayonining shakllanishiga va jamiyatda munosib o'rin egallashiga xizmat qiladi. Demak, kasb-hunarga yo'naltirishning innovatsion usul va metodlarini tizimli qo'llash yuqori sinf o'quvchilarining ongli kasb tanlashini ta'minlaydi hamda ularni zamonaviy mehnat bozori talablariga mos, raqobatbardosh va malakali mutaxassislar bo'lib yetishishiga zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Karimova V.M. Psixologiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
2. G'oziev E.G'. Yosh davrlari psixologiyasi. – Toshkent: Universitet, 2018.
3. Nishonova Z.T. Rivojlanish psixologiyasi va pedagogik psixologiya. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2017.
4. Davletshin M.G. Pedagogik psixologiya asoslari. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2020.
5. Vohidov M.V. Bolalar va o'smirlar psixologiyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2016.
6. Musurmonova O. Oila ma'naviyati va tarbiya asoslari. – Toshkent: Fan, 2019.
7. To'xtaboyeva M. Psixologik maslahat va profilaktika ishlari. – Toshkent: Innovatsiya, 2021.
8. Internet ma'lumotlari.